

Vrede is de weg naar vrede

Pedro Sanz

(vertaling: Lydia Bronstring en Marianne Penning de Vries)

TOCHTGENOTEN VAN SINT FRANS

Compagnons de St. François - Pilgrims of St. Francis

Gefährten des hl. Franziskus - Compañeros de San Francisco

Francinskanska Pilgrimsrörelsen – Pellegrini di San Francesco

www.cdsf.org

Inhoudsopgave

Inleiding	1
1. Over de titel van het jaarthema: Wat verstaan we onder vrede, wat is vrede?	4
2. Mensen die ons voor zijn gegaan op weg naar vrede: de strijd van vrouwen, sinds de oudheid tegen oorlog en voor vrede	7
3. Echte vrede gaat langs de weg van gerechtigheid, democratie en mensenrechten en niet over het oorlogspad	13
4. De interreligieuze dialoog is onmisbaar op de weg naar de vrede	16
5. Franciscus van Assisi, de weg naar vrede met alle schepselen	22
6. Vanuit innerlijke vrede gaat men verder naar een cultuur van vrede. Vanuit een cultuur van vrede wordt de innerlijke vrede geschapen. Enkele conclusies.	25

INLEIDING

Dit jaarthema, een voorstel van de Zweedse Tochtgenoten, draagt de titel 'Vrede is de weg naar vrede'; het is de titel van een boek dat in 2013 in Zweden werd gepubliceerd en is geschreven door de Zweedse aartsbisschop K.G. Hammar (*Fred är vägen till fred*). Hij houdt zich veel bezig met het thema vrede en wordt in Zweden regelmatig aangehaald bij religieuze en ethische thema's. Het boek werd geschreven als een discussiestuk voor de algemene vergadering van de Wereldraad van Kerken¹ die werd gehouden in Busan in Zuid-Korea, in 2013.

Het boek van K.G. Hammar begint met de volgende inleiding: 'De wereld-geschiedenis laat ons in vele voorbeelden zien dat wij geloofden dat oorlog de weg naar vrede is. Ook de Kerk heeft tot oorlog aangespoord en deze gerechtvaardigd, maar de stemmen van vrede en liefde hebben nooit gezwegen. Het boek wil aantonen dat het zwaartepunt moet veranderen opdat het bereiken van vrede geen plaats meer krijgt in militaire doelstellingen maar een verantwoordelijkheid wordt van burgers'.

De Zweedse Tochtgenoten hebben zich ook laten inspireren tot hun themavoorstel door een ander document. Het kreeg de naam '*VREDE, dat is wat de kerken in Zweden willen*'. Het is geschreven door een werkgroep van vertegenwoordigers van de lutherse, de katholieke, de vrije en de orthodoxe kerken, samen met deskundigen van de Zweedse Beweging voor Verzoening en van de Oecumenische Vrouwenraad in Zweden, dit in opdracht van de kerkleiders'.

Al in het voorwoord staat: 'Vrede is veel meer dan louter de afwezigheid van het gewapende conflict. De vrede moet werkelijkheid zijn in de gezinnen, in de wijken, in de steden, tussen groepen en naties. Hierna zegt het

¹ De Wereldraad van Kerken (WCC) is de belangrijkste internationale christelijk-oecumenische organisatie. Hij werd opgericht door 147 kerken op 23 augustus 1948 in Amsterdam en zetelt in Geneve, Zwitserland. 348 kerken en genootschappen zijn aangesloten met zo'n 600 miljoen christenen in meer dan 120 landen (bron: *Wikipedia*).

document: 'De geschiedenis laat zien dat de kerk vaak verwickeld was in gewelddadigheden en oorlog die niet te rechtvaardigen waren met een verwijzing naar het dogma van de rechtvaardige oorlog. In dit verband worden genoemd de Kruistochten in de Middeleeuwen en de gewelddadige verovering van het Amerikaanse continent, zowel in Noord- als in Zuid-Amerika'.

Aan de andere kant heeft paus Franciscus, tijdens een ontmoeting met kinderen in het Vaticaan, de belangen veroordeeld die spelen rond de wapenhandel, het motief waarom de machthebbers geen vrede willen:

De katholieke paus viel uit naar de wapenhandel en beschreef deze als 'industrie van de dood' als antwoord op de vraag van een kind over oorlog.

'Waarom willen zoveel machtige mensen geen vrede? Omdat ze leven van oorlogen!' zei hij tijdens een bijeenkomst met kinderen in het Vaticaan.

De paus zei tegen de kinderen dat sommige mensen geld verdienen door wapens te maken en te verkopen.

'En dat is de reden dat er mensen bestaan die geen vrede willen' zei hij. Ze verdienen meer geld met oorlog!²

Helaas zijn er echter oorlogen op dit moment: in het oosten van Oekraïne, in Syrië en Irak waar een deel van het gebied gecontroleerd wordt door de zogeheten 'Islamitische Staat' IS, in Jemen dat aangevallen is door Saoedi Arabië; in Afghanistan dat eindeloos in oorlog verkeert; Noord Mali en in het algemeen de hele Sahel streek; in Nigeria, land dat gedoemd is te leven met de terreur van Boko Haram; in de Kivu (oosten van de Democratische Republiek Congo) met de oorlog over de controle op natuurlijke grondstoffen; Somalië verwickeld in een eindeloos conflict; en in vele andere landen die hoge niveaus van geweld ondergaan zoals Libië, Tunesië en Palestina... Daarbovenop komt nog het wereldwijd verbreide terrorisme dat door de westerse pers uitgebreid onder de aandacht is gebracht met de twee aanslagen in Parijs in 2015.

² Harrison, Virginia (1205/2015). 'Papa Francisco: El comercio de armas es una industria de la muerte' (Paus Franciscus: de wapenhandel is een 'industrie van de dood'). CNN

De weg naar vrede is een moeilijke en kronkelende weg. Met dit thema proberen we op bescheiden wijze ons wat meer bewust te zijn dat geweld ons niet vooruit brengt op de weg naar vrede want alleen vergeving, verzoening en constante dialoog leiden ons naar de vrede.

1. Over de titel van het jaarthema: Wat verstaan we onder vrede, wat is vrede?

Vrede is *Shalom*, het Hebreeuws voor vrede of welzijn, dat kan verwijzen naar zowel vrede tussen twee tegenover elkaar staande partijen of naar innerlijke vrede of rust van een mens. Ook wordt het woord gebruikt als groet, zoals hallo, dag / adieu.

De taalkundige oorsprong van *Shalom* heeft banden met *le-shalem alechim*, dat aanvullen, belonen, vergoeden betekent. Daarom kun je zeggen dat *Shalom* niet slechts de afwezigheid van een gewapende conflict of oorlog betekent, maar dat *Shalom* ook herstel van evenwicht, herstel van rechtvaardigheid en integrale gelijkheid betekent. *Shalom* is het geluk waar elk menselijk wezen naar verlangt, dat aan elke persoon de plek toekent die bij hem hoort, het is de volheid van het leven.

Dus wat bedoelen we met vrede? Wat is vrede? Als we over vrede spreken, waar hebben we het dan over? Wanneer we over gerechtigheid spreken, waar praten we dan over? Heeft armoede iets te maken met vrede? Is er vrede mogelijk als er onrecht bestaat? Laten we kijken wat J. Henri Bouché³ hierover zegt:

De Romeinen zeiden – *si vis pacem para bellum*. Een oorlog voorbereiden om vrede te bereiken lijkt tegenwoordig geen goede oplossing. Echter, de 'kunst' van het oorlog voeren wordt nog steeds beoefend waarbij allerlei redenen aangevoerd worden om zo de vrede te bereiken. Geen goede weg.

Het lijkt ons ook niet juist om de vrede te beschouwen als de afwezigheid van oorlog, zoals vaak gedacht wordt in deze tijd. Het is een voldoende feit dat het einde van de oorlog een noodzakelijke voorwaarde is voor het bereiken van vrede. Meer dan voldoende voorbeelden zouden we kunnen aanvoeren om onze bewering te bevestigen. Waar armoede, onrecht of schending van de basis mensenrechten heerst, kan geen vrede zijn, ook al zwijgen de kanonnen.

³ Bouché, J, Henri (2003). '*La paz comienza por uno mismo*' (Vrede begint bij jezelf). *Educación XX1*: pp 25-43.

Op wereldwijd niveau is vrede het slachtoffer van onrecht en ongelijkheid. Moeten wij ons erover verbazen dat in samenlevingen waar weelde en armoede naast elkaar bestaan, er verschillende vormen van geweld ontstaan? Het delen van grondstoffen en rijkdom vermindert spanningen en is een belangrijke bijdrage aan het algemeen welzijn en de vrede.

We leven in een wereld waarin gewapende conflicten miljoenen vluchtelingen op drift brengen; hoe kunnen wij de mensen benaderen voor wie geen vrede bestaat? Hoe kunnen wij in het bijzonder voor vluchtelingen en migranten zorgen? Hoe kunnen wij onrechtvaardige situaties opheffen en bescherming bieden aan de meest kwetsbare mensen? Zijn wij in staat moderne vormen van slavernij te ontdekken? Kunnen wij samen met anderen de vrede uit-dragen?

Een teken van hoop is gelukkig dat veel mensen niet onverschillig blijven t.o.v. dit drama dat door het ontbreken van vrede is ontstaan. Er zijn samenwerkingsverbanden en mensen die zich inzetten om te strijden voor vrede door verantwoordelijkheden te aanvaarden in het openbare leven van hun land, in verenigingen, politieke partijen en maatschappelijke vredesbewegingen waarbij zij onrechtvaardigheid en ongelijkheid aangeven. Zij helpen mensen die speciale zorg nodig hebben en bij de opvang van migranten en vluchtelingen. Er wordt al veel gedaan maar het is niet voldoende.

Een ander belangrijk aspect in deze studie over vrede is de rechtvaardiging voor oorlogen en de propaganda verpakt in informatie die door de massacommunicatiemiddelen wordt verspreid. Onderstaande tekst van Eduardo Galeano⁴ illustreert dat heel goed:

Oorlogen liegen, geen enkele oorlog is zo eerlijk om te bekennen 'ik maak dood om te stelen'. Oorlogen beroepen zich altijd op nobele motieven, doden in naam van de vrede, in naam van God, in naam van de beschaving, de vooruitgang, de democratie. En voor het geval deze leugens nog niet genoeg zijn, staan de machtige communicatiemedia al klaar om denk-beeldige vijanden te verzinnen, en zo te rechtvaardigen dat de wereld verandert in een enorm

⁴ Galeano, Eduardo (2009) '*Adhesión a la marcha por la paz y la no violencia*' (Steen voor de vredesmars en geweldloosheid).

gekkenhuis en slachthuis. In King Lear had Shakespeare al geschreven dat in deze wereld blinden door dwazen worden geleid en vier eeuwen later zijn de wereldleiders de dwazen die verliefd zijn op de dood...

Je vraagt je af, hoe lang nog? Tot wanneer is de wereldvrede nog in handen van degenen die van oorlog hun handel maken? Hoe lang nog blijven we geloven dat we geboren zijn om elkaar uit te roeien en dat elkaar uitroeien onze bestemming is? Hoe lang nog? Als de wereld, deze wereld, een andere wereld verdient te zijn, dan verdient de vredesmars van 2 oktober miljoenen en miljoenen voeten die meelopen.

Hoeveel mensen hebben deelgenomen aan vredesdemonstraties, tegen oorlogen? Onverschilligheid is niet de goede weg naar vrede.

2. Mensen die ons voor zijn gegaan op weg naar vrede: de strijd van vrouwen, sinds de oudheid tegen oorlog en voor vrede

Alle pacifistische stromingen komen samen in de figuur van Ghandi, als grootmacht in de strijd voor vrede. Ghandi blies het pacifisme nieuw leven in door middel van filosofie en de toepassing van geweldloosheid. Ghandi heeft de weg naar vrede gelopen en is geworden tot onmiskenbaar boegbeeld van de vredescultuur. Alberto López Escuer⁵ legt het als volgt uit:

‘Er zijn geen wegen die naar vrede leiden, vrede is de weg’. Deze uitspraak van Ghandi heeft nog niets van zijn geldigheid verloren in de actualiteit. We leven in een wereld die vrede nodig heeft, een vrede die niet de afwezigheid van geweld inhoudt maar een algehele vrede die nu nog niet bestaat.

Sommige mensen nemen de moeite om wegen te vinden die ons naar vrede leiden maar er zijn geen wegen die ons naar vrede leiden, de enige weg is die van de vrede zelf zoals Ghandi ons herinnert (...).

De weg naar vrede wordt niet veel gebruikt op dit moment, de weg van oorlog en geweld heeft meer aanhangers, een soort geweld dat niet alleen fysiek is maar ook verbaal (...).

We moeten de weg naar vrede kiezen en deze gebruiken daar de hele mensheid er profijt van heeft, behalve de krijgsheren die vanuit hun zucht naar oorlog winsten maken en zich een eigen levensstijl aanmeten zonder zich te bekommeren over de gevolgen. Laten we de vrede een kans geven. Ghandi was een voorbeeld daarvan.

Ervan uitgaande dat Ghandi de grote voortrekker is op de weg naar vrede, net als Martin Luther King, willen we in dit hoofdstuk een voor velen onbekend feit onthullen: de strijd van vrouwen om vrede te bereiken sinds de vroegste tijden.

⁵ López Escuer, Alberto (26/02/2013). *No hay camino para la Paz, la paz es el camino*. (Er is geen weg naar Vrede, vrede is de weg).

Het is bijzonder veelzeggend dat vrede aan het begin van de westerse culturele geschiedenis verschijnt als een gave voor de steden van het antieke Griekenland, met vrouwelijke attributen, een vrouwelijk lichaam, geïn-carneerd in de godin Eirene die staat voor welvaart, overvloed en voorspoed.

In die zin pakt Aristofanes (Athene, 444 – 385 BC) deze traditie op in zijn toneelstuk *Lysistrata*. Het argument van het stuk gaat over een vrouw uit Athene (Lysistrata) die er genoeg van heeft haar man niet meer te zien daar hij altijd bezig is met oorlog voeren. Zij besluit een groep vrouwen bijeen te roepen uit verschillende delen van Griekenland. Lysistrata stelt hen voor dat zij, na lang nadenken, een oplossing heeft gevonden om de oorlog op Peloponnesus tot een einde te brengen en zo hun echtgenoten weer te kunnen zien: seksuele onthouding.

In eerste instantie vinden de vrouwen het helemaal niets, maar na verloop van tijd accepteren zij het plan en leggen een belofte af waarin zij afspreken hun echtgenoten wel seksueel te stimuleren maar geen gemeenschap te zullen hebben. Elke vrouw neemt de taak op zich de belofte in haar stad te verspreiden en op die manier zal geen enkele man zijn seksuele verlangens kunnen bevredigen.

De vrouwen bezetten de Acropolis waar zich de schatkist van de stad bevindt zodat deze niet voor militaire doeleinden kan worden gebruikt. Tijdens de actie probeert een spreekkoor van oude mannen de vrouwen uit de Acropolis te verjagen door een verbale strijd aan te gaan met het spreekkoor van de vrouwen. Sommige vrouwen proberen weg te gaan want ze verdragen het niet langer maar Lysistrata overtuigt hen zodat ze weer terugkeren naar hun plaats in de strijd in de Acropolis.

Mannen uit heel Griekenland protesteren bij hoog en bij laag want 'hun liezen staan op springen'. Uiteindelijk arriveren uit Sparta een paar afgevaardigden om de vrede met Athene te tekenen want de seksuele behoefte is zo groot geworden dat deze de oorlog overwint. Zo gaat elke man weer terug naar zijn vrouw, zij gelukkig vanwege het einde van de oorlog en de mannen gelukkig met de seksuele begeerte.

Het toneelstuk van Aristofanes heeft invloed gehad op latere tijden.

Vandaag de dag hebben protestacties tegen oorlogen – die vaak niet worden vermeld door de grote communicatie media - ook vrouwen als voorlopers bij diverse conflicten:

In Israël en Palestina heeft de samenwerking van vrouwen uit beide gemeenschappen niet alleen aangetoond dat begrip mogelijk is maar heeft ook mogelijk gemaakt dat er een wereldwijde beweging is ontstaan van vrouwen tegen de oorlog en het militarisme: *Vrouwen in het Zwart*. Deze beweging heeft zich verspreid naar andere plaatsen in de wereld die door gewapende conflicten worden geteisterd zoals de Balkanlanden of Colombia.

In Argentinië blijven de *Moeders en Grootmoeders van de Plaza de Mayo* nog steeds lopen en gaan door met hun aanklacht tegen straffeloosheid.

Noord-Ierse vrouwen, protestant en katholiek hebben een coalitie opgericht om te werken aan de onderhandelingen over vrede, voor gelijkheid, mensenrechten en gelijke politieke kansen.

Vrouwen van Sri Lanka namen deel aan de Gender Sub-commissie die opgericht werd in het kader van onderhandelingen over vrede.

Tamil- en Singalese vrouwen kregen het voor elkaar een gezamenlijke agenda op te stellen met eenzelfde uitgangspunt: erkenning van de desastreuze gevolgen die het gewapende conflict op het leven van vrouwen had gehad.⁶

Ook in Afrika, een door oorlogen zwaar getroffen continent, hebben vrouwen zich gemobiliseerd en hun stem laten horen om een eind te maken aan oorlogen en vrede te bereiken:

Afgelopen 22 oktober liet de krant Sudan Tribune (Zuid Soedan) weten dat een groep vrouwelijke vredesactivisten een

⁶ Het manifest '*Rosas blancas para la paz*' (Witte rozen voor de vrede) geschreven voor de actie van een groep Spaanse actrices die witte rozen overhandigden aan Spaanse parlementariërs en daarmee hun steun lieten blijken voor het beëindigen van de ETA terreur in mei 2005, Secretariaat van de Vrouw van de vakbond voor acteurs, Madrid.

oproep deed aan alle vrouwen van het land en aan hen die in ballingschap leven dat ze af moeten zien van het onderhouden van seksuele relaties met hun echtgenoten totdat het huidige conflict waar dit land mee kampt, opgelost wordt (...).

Het idee van een seksuele staking is niet nieuw. In 2003 besloot de Liberiaanse maatschappelijk werker Leymah Gbowee de vrouwen van haar land bijeen te brengen, te beginnen bij die van de lutheraanse kerk waartoe zij behoorde, daarna de overige christenen en uiteindelijk kreeg ze ook steun van de moslima's. In het wit gekleed met het logo: 'Wij vrouwen van Liberia willen nu vrede' begonnen zij zich te mobiliseren en naar buiten te treden, dagelijks kregen ze zo'n 2.500 vrouwen bijeen op de bestaande markt vlak voor de residentie van president Charles Taylor in Monrovia, waar ook zijn auto dagelijks voorbijkwam.

Daar zij ervan overtuigd waren dat mannen de belangrijkste uitvoerders van het geweld waren, besloten zij geen seks meer te hebben met hun echtgenoten totdat de oorlog afgelopen was. Het activisme van deze vrouwen was beslissend om een einde te kunnen maken aan het langdurige Liberiaanse conflict en Leymah Gbowee werd voor haar leiderschap en moed beloond met de Nobelprijs voor de vrede in 2011.

De Zuid-Soedanese vrouwen willen nu dezelfde weg volgen die de Liberiaanse vrouwen openden; daarna is dit herhaald in andere landen zoals Kenia en Ivoorkust, met wisselend succes (...).

Ik denk dat, in welke vorm dan ook, niet zozeer de gekozen strategie belangrijk is maar de verbondenheid van vrouwen met het vredesproces, geheel in de lijn van de Besluiten 1325 (2000) en 2122 (2013) van de Veiligheidsraad van de VN die erkent dat oorlog op een andere manier effect heeft op vrouwen dan op mannen en de noodzaak bevestigt van het versterken van de rol van vrouwen bij het aannemen van besluiten die betrekking hebben op het voorkomen en oplossen van conflicten.⁷

⁷ Caballero, Chema (28/10/2014). *'De verdad que una huelga de sexo puede terminar con una guerra?'* Kan een oorlog echt eindigen door een staking op seksueel gebied? Zie blogs van El País: *África no es un país* (Afrika is geen land).

In Afrika valt ook de actie op van Victoire Ingabire, Ruandese en pacifistisch leider die in 2010 na actieve deelname aan de Inter Rwandese Dialoog voor vrede in de streek van de Grote Meren, besloot terug te keren naar haar geboorteland Rwanda vanuit Nederland waar zij met man en drie kinderen woonde, om mee te doen aan de presidentiële verkiezingen in haar land.

Om die reden reisde Victoire naar haar land waar zij al heel snel werd gearresteerd en gevangen gezet, beschuldigd van allerlei soorten fictieve delicten die ondersteund werden door vals bewijsmateriaal en valse getuigen. Na een lang proces zonder de minste juridische garanties werd zij veroordeeld tot 15 jaar gevangenschap.

Dagelijks wordt haar het leven in de gevangenis onmogelijk gemaakt door de autoriteiten, de ruiten van haar cel werden zwart geverfd zodat ze niet kan lezen of schrijven en waardoor ze haar gezichtsvermogen aan het verliezen is. Om haar te kunnen bezoeken - inclusief haar advocaten - worden allerlei bezwaren aangevoerd. Maar steeds als ze haar cel verlaat of met de buitenwereld communiceert, toont ze een serene blik die haar hoopvolle, standvastige en weerbare gemoedstoestand weergeeft.

We willen ook graag de figuur van de Palestijnse pacifist Jean Zaru⁸ naar voren halen die aandringt op de noodzaak van een analyse naar de oorzaken van geweld en de globalisering van de rechterlijke macht voor het bereiken van vrede:

<< (...) het enige dat onze wereld kan veranderen is niet wraak of geweld op grote schaal, ook niet nog meer doden maar de ware oorzaken van geweld en terreur bekijken en gerechtigheid herstellen. Of het ons nu wel of niet bevalt, als we over de globalisering van de economie spreken, moeten we de thema's van justitie globaliseren. Wanneer er iets gebeurt op een plek, worden andere plaatsen door deze gebeurtenis beïnvloed dus denk ik dat het moment gekomen is dat de krachten die vrede voorstaan de handen ineens slaan, zich niet het zwijgen laten opleggen en zeggen: 'niet nog meer wraakneming, ja voor gerechtigheid en nee, geen oorlog meer' >> (...)

⁸ Rojas, Rosa (10/10/2001). '*La venganza no cambiará el mundo*' (wraak zal de wereld niet veranderen) beweert de Palestijnse activiste Jean Zaru. *La Jornada*: <http://www.jornada.unam.mx/2001/10/10/014n1mun.html>

Zaru die een rondreis langs 20 steden in de USA maakte vóór en na de aanslagen van 11 september, heeft gezegd dat deze een voorbeeld zijn dat de militaire macht van heel de wereld geen vrede brengt aan de landen waar hij vandaan komt, <<wat vrede hen kan brengen zijn goede relaties met de rest van de wereld in plaats van te proberen die te overheersen. Geweld brengt ons meer geweld en als mensen me vragen of deze situatie (de oorlog van de USA tegen Afghanistan) de Palestijnse zaak zal gaan helpen, is mijn antwoord dat ik niet geloof wat voor hulp dan ook te ontvangen vanuit een gewelddadige situatie>>.

3. Echte vrede gaat langs de weg van gerechtigheid, democratie en mensenrechten en niet over het oorlogspad

Kan er gerechtigheid bestaan zonder vrede of vrede zonder gerechtigheid? Wij zoeken maar al te vaak gerechtigheid over de rug van vrede en vrede over de rug van gerechtigheid. Zich de vrede voorstellen onafhankelijk van gerechtigheid, betekent de hoop in gevaar brengen dat gerechtigheid en vrede elkaar omarmen (Psalm 85:10).

De grootste aanslag op gerechtigheid is de groeiende ongelijkheid. Een rapport van Oxfam- Intermón bevestigt dat de economische ongelijkheid snelt groeit in de meeste landen. De wereldwijde rijkdom is verdeeld in tweeën: bij-na de helft is in handen van de rijkste 1% van de bevolking en de andere helft is verdeeld over de overige 99%. Wat betreft de ongelijkheid en onrechtvaardigheid, laten we hier een diepgaande overdenking van Leonardo Boff zien:

(...) Er zijn vele en zelfs duistere oorzaken die de vrede verstoren en het herstel belemmeren. Ik beperk me tot de eerste: de ernstige en wereldwijde sociale ongelijkheid. Thomas Piketty heeft een heel boek geschreven over de economie van de verschillen (*Kapitaal in de 21e eeuw 2014*). Het simpele feit dat ongeveer 1% van de multimiljardairs een groot deel van de inkomsten van de volkeren beheerst (...) toont het niveau van ongelijkheid aan. Piketty erkent dat << de kwestie van verschillen in inkomsten uit arbeid is geworden tot centraal thema van de eigentijdse ongelijkheid, of zelfs van alle tijden >>. Zeer hoge inkomsten voor enkelen en schandelijke armoede voor de grote meerderheid.

Laten we niet vergeten dat ongelijkheid een analytisch beschrijvende categorie is. Koud, daar je niet de klagelijke kreet hoort van het verborgen leed. Ethisch en politiek gezien wordt het vertaald door sociaal onrecht. Theologisch gezien in een maatschappelijke en structurele zonde die het plan van de Schepper aantast, die alle menselijke wezens naar zijn beeld en

gelijkenis heeft geschapen, met dezelfde waardigheid en dezelfde rechten op de goede zaken van het leven. Deze oorspronkelijke rechtvaardigheid (sociaal pact van de Schepping) is uiteen gevallen in de loop van de geschiedenis en liet de gruwelijke onrechtvaardigheid achter waar we nu mee te maken hebben, want het overkomt juist degenen die zich niet zelf kunnen verdedigen.

Een van de meest stellige delen van de encycliek van paus Franciscus over de *Zorg voor ons gemeenschappelijk Huis*, is gewijd aan de 'planetaire ongelijkheid' (nn.48-52) het loont de moeite zijn woorden te citeren:

<< Degenen die buitengesloten worden, vormen het grootste deel van onze planeet, miljarden personen. Tegenwoordig zijn ze aanwezig in de internationale politieke en economische debatten maar vaak lijkt het erop dat hun problemen als een aanhangsel worden geformuleerd, als een zaak die bijna verplicht wordt toegevoegd of als een randverschijnsel als ze al niet worden beschouwd als puur bijkomende schade. Het is een feit dat wanneer er concreet actie wordt ondernomen, zij vaak op de laatste plaats komen....in de discussies over het milieu zou gerechtigheid moeten worden geïntegreerd om zowel de kreet van de aarde te horen als die van de armen>> (49).

Hierin ligt de oorsprong van het vernietigen van vredesvoorwaarden tussen mensen of met Moeder Aarde: we gaan op een onjuiste manier met onze gelijken om; wij koesteren geen enkel gevoel van gelijkheid of solidariteit met hen die minder bezitten en aan van alles gebrek hebben, veroordeeld om vroegtijdig te overlijden. De encycliek drukt op het pijnpunt door te zeggen: << We moeten ons bewustzijn versterken dat we een enkele menselijke familie zijn. Er zijn geen politieke of sociale grenzen of versperringen waardoor we ons kunnen afzonderen, en daarom juist is er ruimte voor globalisering van onverschilligheid>> (n.52).

Onverschilligheid is afwezigheid van liefde, een uiting van cynisme en gebrek aan hartelijkheid en gevoeligheid verpakt in intelligentie. In mijn overwegingen kom ik steeds weer hierop terug want zonder dit zetten we ons er niet toe aan om een ander de hand te reiken en de Aarde te beschermen die ook een zeer ernstige ecologische onrechtvaardigheid ondergaat: op alle fronten voeren we oorlog tegen de aarde, zover zelfs dat

zij in een chaotisch proces is beland met de opwarming van de aarde en de extreme gevolgen die dit met zich meebrengt. Samengevat: óf we worden persoonlijk, sociaal en ecologisch verantwoordelijk óf we zullen nooit van serene vrede kunnen genieten.

In mijn visie gaf de *Carta de la Tierra* (Brief van de Aarde) de beste definitie van vrede door te bevestigen:

<<vrede is de volheid die het resultaat is van een correcte relatie met jezelf, met andere mensen, andere culturen, andere manieren van leven, met de Aarde en met het Alles waarvan we deel uit maken>> (n.16,f).

Hier is duidelijk dat vrede niet iets is dat op zich zelf staat. Het is het resultaat van juiste relaties met de verschillende soorten werkelijkheid om ons heen. Zonder deze juiste relaties (dit is gerechtigheid) zullen we nooit van vrede kunnen genieten.

Voor mij is het helder dat in het huidige kader van een maatschappij gericht op productiviteit, consumptie, competitie en niet op samenwerking; een onverschillige, egoïstische en wereldwijd geglobaliseerde maatschappij, er geen vrede kan zijn. Hooguit, iets van pacificatie. We moeten via de politiek een ander soort samenleving scheppen, gebaseerd op goede relaties met iedereen, met de natuur, met Moeder Aarde en met het Alles (het geheim van de aarde) waartoe wij allen behoren. Dan zal de vrede opbloeien die de ethische traditie heeft omschreven als <<het werk van de gerechtigheid>> (opus justiciae, pax).⁹

De extreme economische ongelijkheid en het weggapen van democratische processen door economische elitegroeperingen zijn afhankelijk van elkaar. Het gebrek aan controle in politieke instellingen veroorzaakt verzwakking en regeringen dienen de wereldwijde economische elite op een overweldigende manier, ten koste van het gewone volk. Maar extreme ongelijkheid is niet onvermijdelijk, het is niet iets dat door de natuur geproduceerd wordt en daarom kan en moet dit zo spoedig mogelijk teruggedraaid worden zodat vrede mogelijk wordt.

⁹ Boff, Leonardo (12/01/2016) '*Paz, un bien escaso y siempre deseado*' (Vrede, een schaars goed en altijd gewenst).

4. De interreligieuze dialoog is onmisbaar op de weg naar de vrede

Een tekst van de Vietnamese boeddhistische monnik en vredesactivist Thich Nhat Hanh¹⁰, vat uitstekend samen wat religies ons willen leren over vrede en geeft de weg aan die gevolgd kan worden in de praktijk:

‘Ik ben me ervan bewust wat voor leed er veroorzaakt is door de verwoesting van het leven, ik leg de gelofte van compassie af en zal manieren vinden om het leven van mensen, dieren, planten en mineralen te beschermen. Ik heb me voorgenomen niet te doden, niet toe te laten dat anderen doden en geen enkele dodelijke actie in de wereld te dulden, zowel in gedachten als in mijn manier van leven.’

De christelijke evangeliën noemen als ‘ultieme gouden regel’ waarin Jezus ‘de hele Wet en de Profeten’ samenvat: ‘behandel je naasten zoals je zelf behandeld zou willen worden’. Het blijkt dat deze ultieme leefregel in praktisch alle wereldgodsdiensten voorkomt. Dat zou het beste uitgangspunt en begin van een dialoog tussen religies kunnen zijn.

Tijdens zijn reis door Kenia verklaarde paus Franciscus dat de interreligieuze dialoog ‘geen luxe is’ bij het opbouwen van de vrede.

‘Beste vrienden: Ik dank u voor uw aanwezigheid deze morgen en de mogelijkheid om met u deze momenten van bezinning te delen. Ik wens mijn dank over te brengen, in het bijzonder aan Monseigneur Kairo, aartsbisschop van Wabukala en aan professor El- Busaidy voor de welkomstwoorden die aan mij waren gericht namens u en uw gemeenschappen. Altijd als ik de gelovige katholieken van een lokale kerk bezoek, vind ik het belangrijk om ook de leiders van andere christelijke kerken en traditionele godsdiensten te kunnen ontmoeten. Ik hoop dat de tijd die we samen doorbrengen een teken van waardering mag zijn van de Kerk voor de volgelingen van andere religies en dat de vriendschapsbanden die ons al bij elkaar brengen, worden

¹⁰ Nhat Hanh, Thich (1996). *‘Buda viviente, Cristo viviente’* (Levende Boeddha, levende Christus). Barcelona, Kairós, p.89

versterkt.

In feite vraagt onze relatie om uitdagingen en roept vragen op. Toch is de oecumenische en interreligieuze dialoog geen luxe. Het is geen toevoeging of optie, maar fundamenteel: iets dat onze wereld, gewond door conflicten en verdeeldheid, steeds meer nodig heeft. Inderdaad, onze overtuigingen en religieuze praktijken beïnvloeden onze manier van denken over ons eigen wezen en de wereld die ons omringt. Zij zijn voor ons een bron van verlichting, wijsheid en solidariteit, die de samenleving waarin we leven verrijken.

Door de zorg voor de geestelijke groei van onze gemeenschappen en scholing van intelligentie en hart met de waarheden en de waarden die in onze religieuze tradities bewaard worden, zijn we uitgegroeid tot een zegen voor de gemeenschappen waarin onze volkeren leven [...].¹¹

Volgens een algemene wijsheid is de vrede slechts een emotionele en religieus-spirituele component, maar dat is niet zo. De volgende tekst laat ons zien hoezeer religies van belang zijn bij de regulering van het gedrag in het algemeen:

Het verlangen naar vrede is een belangrijke component in de spirituele en emotionele dimensie van alle traditionele godsdiensten en zo vinden we dit bij de hindoeïstische en boeddhistische meditatie (dhyana) of bij het ascetische christendom, waarbij door middel van yoga of meditatie men innerlijke rust probeert te bereiken. Ook willen de mystieke bewegingen van alle religies - door middel van de unie met de kosmos en/of het opperwezen, in sommige gevallen, of door het accepteren van de gewone ervaring met vreugde en sereniteit, in andere personen - vrede bereiken door middel van een gezamenlijke projectie. Van een andere orde is, bedelen, als religieuze praktijk (christelijke bedelorde, sangha of monniken Jains?, etc.), dat gebaseerd is op liefdadigheid en solidariteit tussen de verschillende sociale lagen van de religieuze gemeenschap.

Op het eerste gezicht is het essentiële doel van religies te

¹¹ Mora, Sergio (26/11/2015). 'El Papa en Kenia: El diálogo interreligioso no es un lujo, es fundamental' (de interreligieuze dialoog is geen luxe maar het belangrijkste) Zenit.

voldoen aan de geestelijke aspecten van het individu, maar het is ook inherent aan religies het collectieve gedrag te reguleren, dat wil zeggen de betrekkingen van de leden van de groep, met elkaar en met hun omgeving; een van de missies van de religies is daarom de conflicten die kunnen ontstaan tussen de één en de ander te reguleren. Het is waar dat religieuze instellingen soms niet gearzeld hebben om de gewelddadige oplossing van een conflict te rechtvaardigen, en zelfs aan te moedigen, maar we vinden het net zo gewoon dat deze zelfde instellingen manieren vinden en toepassen voor de vreedzame oplossing van conflicten.¹²

Maar vandaag de dag zijn we getuige van een groeiend gebruik van religie om geweld te rechtvaardigen. Extremistische groeperingen gebruiken religie, gemengd met haat, om willekeurige aanslagen te plegen waarbij onschuldige slachtoffers vallen. Hierbij laten we enkele reacties op de aanslagen in Parijs zien die onze gedachten kunnen verhelderen:

Pratend over monsters, herinner ik me een beroemd schilderij van Goya: 'De droom van de rede creëert monsters'. De monsters van 13 N: zouden zij niet zijn ontstaan, op zijn minst voor een deel door de droom over ons economisch gelijk? Vanwege de maximale winsten, het minimumsalaris, ons monsterwerk 'arbeidshervormingen', gepensioneerde bankiers met 3 miljoen op de bank, vanwege het plunderen van de derde wereld, de luxe, de verspilling, uiterlijk vertoon als motor van de economie, het hamsteren van olie, steeds maar groeiende bewapening ter verdediging van deze wanorde? ... Zijn dit echt onze waarden, of doen we een beroep op andere waarden om ons te rechtvaardigen? We mogen niet vergeten dat de geschiedenis leert dat zaken die zijn verdraaid of niet op tijd rechtgezet, uiteindelijk leiden tot situaties, die niet recht te zetten zijn of waarvan de oplossing alleen lijkt te komen door een radicale wijziging die men alleen langzaamaan kan invoeren en op lange termijn (...).

¹² Molina Rueda, Beatriz; Cano Pérez, M.ª José; Rojas Ruiz, Gloria (2004). '*Culturas, Religiones y Paz*'. (Culturen, Religies en Vrede) In: Muñoz, Francisco A.; Molina Rueda, Beatriz (eds.). *Manual de Paz y Conflictos*. (Handboek voor Vrede en Conflicten) Granada: Universidad de Granada, pp. 106-107. Te vinden op: <http://www.ugr.es/~eirene/publicaciones/manual/Culturas_religiones_y_paz.pdf>

Deze 'stabiele wanorde' (Emmanuel Mounier) of deze 'structurele zonde' van onze ontwikkelde wereld, waarvan wij profiteren en waardoor anderen lijden, is dit niet een van de bronnen waaruit deze en andere monsters voortkomen? Omdat wanneer de haat zich verbindt met religie, de religie wordt omgekocht en de haat steeds feller is en eindigt in het beroemde Latijnse gezegde: 'het hoogst haalbare van de corruptie is het slechtste'. Daarom, gezien de oneindige keren gemanipuleerde naam van God, is het noodzakelijk te herwinnen wat ooit José. A. Marina schreef: ethiek wordt geboren uit religies, maar vervolgens moet deze de moeder be-kritiseren: om te voorkomen dat er iets zo waardevol als trouw wordt ver-waard met iets zo monsterlijk als fanatisme.¹³

In de straten van Parijs branden kaarsen ter nagedachtenis aan de doden en als troost voor de overlevenden. Zij versterken een vroom gebed. Maar laten we alle doden herdenken, ook die in Raqqa en laten we de geschiedenis niet vergeten. De aanslagen die we meemaken en alles wat er in het Midden-Oosten gebeurt. Is het niet een weerspiegeling van de wereld waaraan de westerse mogendheden hebben bijgedragen om te bouwen of zich nog buigen over de vernietiging daarvan? Laten we denken aan Afghanistan, Iran, Irak, Libië, Egypte, Syrië... En Palestina, het Palestijnse leed. Laten we denken aan de invasie van de afgelopen honderd jaar en de plundering door Westerse machten van het Midden-Oosten, aan zoveel legitieme regeringen die omvergeworpen werden wanneer de democratie onze belangen niet diende, aan zoveel samenwerking met de meest corrupte en dictatoriale regimes wanneer deze onze belangen dienden.

Met het oog op de doden in Parijs en de tranen van de overlevenden blijven we ons afvragen: Wie richtte Al Qaida op, financierde en trainde het in de strijd tegen Rusland? En wie vatte het plan op en blijft de Islamitische Staat in de schaduw ondersteunen, om het gehele Midden-Oosten te destabiliseren en er het meeste van te profiteren? Zitten er niet in de G20 van de groten van de wereld enkele bevriende regeringen, Saudi-Arabië voorop, waar de Jihadisten ideologische en financiële steun

¹³ González Faus, José Ignacio (15/11/2015). "Esos monstruos del 13N ¿no habrán sido producidos por el sueño de nuestra razón económica?". (De monsters van 13 N: Zouden zij niet gecreëerd zijn, voor een deel door de droom over onze economische welstand?) *Religión Digital. Información religiosa de España y del mundo*. Te vinden op :

<<http://www.periodistadigital.com/religion/opinion/2015/11/15/jose-i-glez-faus-esos-monstruos-del-13n-iglesia-religion-dios-jesus-papa-paris-francia-odio.shtml>>

vinden, degenen die ons bestrijden en waarvan wij zeggen hen te bestrijden? Zijn het geen vreemde toevalligheden dat ze ons voorliegen over de belangen van de Islamitische Staat en die van de financiële macht van de Westerse wereld, van wie bijna al onze communicatiemiddelen afhankelijk zijn en die ons zo vaak leugens verkopen? Ze laten ons geen ademen.¹⁴

Ik vraag mij af;

Kan een oorlog stoppen door internationaal terrorisme? Nee toch?

Kan een bommenjager zijn bommen laten vallen op een stad zonder dat er onschuldige slachtoffers vallen? Nee toch?

Kan een oorlog een probleem oplossen zonder andere grotere problemen te veroorzaken? Nee toch?

Kan een oorlog een functie hebben bij verkiezingen? Ja toch?

Kan een oorlog een functie hebben bij economische zaken? Ja toch?

Kan de oorlog in Syrië onze vrijheid aantasten tot aan de grenzen die wij bij de (Spaanse) dictatuur hebben achtergelaten? Ja toch?

Kan de oorlog in Syrië emigranten uit de Sub Sahara die hun hoop zoeken in Europa tot de dood veroordelen? Iedereen weet dat dit zal gebeuren, hoewel iedereen de andere kant op kijkt.

En de laatste vraag:

Waarom wordt Syrië gebombardeerd wanneer de Islamitische Staat in Frankrijk, België en Spanje al bestaat..? (Santiago Agrelo, Aartsbisschop in Tanger)¹⁵

Gezien dit alles rijst de vraag: Wat kunnen we doen? Laten we ons beïnvloeden door angst of haat? Misschien door de wens tot vergelding? Waar bevindt zich de wortel van het religieus fanatisme? Welke antwoorden moe-

¹⁴ Arregi, José (17/11/2015). "Ante la masacre de París" *El blog de José Arregi*. (Met het oog op de aanslag in Parijs; het blog van José Arregi) Te vinden op : <<http://blogs.periodistadigital.com/jose-arregi.php/2015/11/17/ante-la-masacre-de-paris>>

¹⁵ Gepubliceerd door Santiago Agrelo op zijn eigen Facebook pagina (25/11/2015).

ten we geven op dit soort extreem geweld? Hoe reageren wij op onze medeburgers en burens met een ander geloof?

Laten we er rekening mee houden dat we in Europa sinds lange tijd samenleven met mensen van verschillende religies. We leven in een multireligieuze samenleving, waarin het geen zin heeft over één enkele religie te praten. Bevestigen dat religie gewelddadig, machistisch, dogmatisch, vervreemdend of bevrijdend is, is niet zonder risico, want er zijn zo veel verschillende religies met ook veel interne verscheidenheid, dat het moeilijk is om ge-meenschappelijke elementen te vinden.

Hoewel de religieuze autoriteiten, van welke religie dan ook, orthodoxie bewaken, hebben zij te maken met veel interne verscheidenheid. Binnen eenzelfde religie kunnen tegenstrijdige standpunten aanwezig zijn. Binnen elke godsdienst zijn er revolutionaire en reactionaire stromingen, zijn er dogmatisme en privé opvattingen, is er reflectie en emotie.

Met zoveel interne verscheidenheid blijkt het erg moeilijk om iets stelligs te zeggen over een religieuze groep. Door ons te uiten, op de manier van: 'De christenen zeggen ...', 'de joden denken ...', of 'de moslims geloven ...', lopen we het risico te generaliseren.

Binnen de religies zijn twee groepen te onderscheiden: degenen die hun geloof opvatten als een zekerheid en daarom hen die niet hetzelfde geloof delen, inschatten als afwijkend van de waarheid, en degenen die hun geloof opvatten als een zoektocht, open om te twijfelen en tolerant naar mensen van andere godsdiensten.

Daarom is generaliseren niet goed, want wij verbinden ons niet aan religies, maar aan concrete personen. Laten we ons niet door de schoonheid, noch het verraad van religies imponeren en de mensen niet meer zien. Wij zijn vrij als mens, religies zijn geen waterdichte compartimenten.

De interreligieuze dialoog is wezenlijk voor het bouwen van de vrede: de dialoog van de religieuze leiders onderling en de dialoog die wij als mensen dagelijks met elkaar voeren, leven met wederzijds respect in een religieus pluralistische samenleving.

5. Franciscus van Assisi, de weg naar vrede met alle schepselen

Er is geen weg naar vrede, vrede is de weg. Zo ging Franciscus om met vrede en liet ons zijn levensverhaal achter. Franciscus van Assisi is voor de Tochtgenoten de ultieme figuur die we volgen op het pad naar vrede, door ons te committeren en te werken met wat rechtvaardig en goed is voor ieder-een, ook voor zuster /moeder Aarde die een en al zegen is, ons allen ver-zorgt en voedt.

Een van de fragmenten die spontaan opkomt in mijn geheugen wanneer je naar het vredelievend aspect van de heilige uit Assisi kijkt, is zijn ontmoeting met sultan Al-Malik-al-Kamel. Dit voorval wordt viermaal genoemd in de franciscaanse bronnen (1 Cel 57; LM 9, 7; Actus 27; Flor 24); we vonden het ook tweemaal in de geschriften van een betrouwbare getuige en je zou het bijna kunnen kwalificeren als een ooggetuigenverslag: kardinaal *Jacobus de Vitry*, die bisschop was van *San Juan de Acre* toen Franciscus de sultan bezocht tijdens het beleg van Damietta in 1219.

Maar we schrijven hier geen hoofdstuk over het algemeen bekende leven van Franciscus van Assisi, maar over een geactualiseerde visie op een complete pedagogische leer over vrede die onze 'Arme van Assisi' heeft achtergelaten:

Bij de mensheid, in het bijzonder bij het patriarchaat, zijn er altijd conflicten geweest over allerlei zaken. De meest bekende vorm van oplossen is en was, het gebruik van geweld, om over de ander te heersen en deze in een bepaald hokje te duwen. Dit is de slechtste manier, omdat dit bij de overwonnen personen een spoor van bitterheid, vernedering en wraakgevoelens achterlaat. En zo wordt de geweldsspiraal permanent, die zich vandaag de dag manifesteert in terrorisme als uiting van wraakgevoelens door mensen die vernederd zijn. Is dit de enige manier voor mensen om hun onderlinge strijd op te lossen?

Er was iemand die zich voordeed als 'een gek van God' (*pazzus Dei*); Franciscus van Assisi, die net zo goed de huidige

Franciscus van Rome zou kunnen zijn, die ook een andere weg zocht. De oude weg is die van winnaar en verliezer. De laatste, de win-win situatie, neemt het motief voor de oorlogszuchtige geest weg. Laten we praktijkvoorbeelden nemen van Franciscus van Assisi. Zijn gebruikelijke groet was iedereen toe te wensen: 'Vrede en alle goeds'. Hij verzocht zijn volgelingen: 'Iedereen die je tegenkomt, of het nu vriend of vijand, dief of schurk is, je ontvangt hem hartelijk' (*Regla no bulada*, 7).

Laten we de houding van Franciscus ten opzichte van geweld bekijken. [...] Deze vorm van afstand doen van geweld is duidelijk te zien in de legende van de wolf van Gubbio die de bevolking van de kleine stad aanviel. Hier wordt weer hetzelfde beeld getoond: aan de ene kant de 'zeer grote wolf, angst-aanjagend en wild' en aan de andere kant de bevolking, vol angst en bewapend. Hier staan twee partijen tegenover elkaar met als enige relatie het geweld en de wederzijdse vernietiging. De werkwijze van Franciscus is niet het zoeken naar een wapenstilstand, of een evenwicht van krachten beheerst door angst. Hij kiest geen partij - niet voor de een, niet voor de ander - en toont niet de schijnheiligheid van: 'de ander is slecht, niet ik, daarom moet hij worden vernietigd'. Niemand vraagt zich af of binnen een ieder een boze wolf verborgen kan zijn en tegelijkertijd een goede burger?

De weg van Franciscus is het verbinden van tegenstanders en beiden samenbrengen zodat ze een vredesverdrag kunnen sluiten. Hij gaat naar de wolf en zegt hem: 'broeder wolf, je bent een echte moordenaar en je verdient de galg, maar ik zie ook dat je vanwege de honger zoveel slechte dingen doet. We gaan een verbond sluiten: de dorpingen gaan zorgen dat je te eten hebt en jij laat hen met rust'.

Daarna richt hij zich tot de dorpingen en zegt: 'keer terug naar God, laat de zonden achter je. Zorg voor voldoende voedsel voor de wolf en zo zal God je bevrijden van de eeuwige straf en de boze wolf'.

In de legende wordt verteld dat het stadje andere gewoontes heeft ingevoerd, men besloot de wolf te voeren en deze wandelde tussen de mensen alsof het een makke stadsgenoot was. [...]

Het feit wil dat de bereikte vrede niet bestond uit de overwin-

ning door een van de partijen, maar de overwinning van beide kanten en partijen. Iedereen gaf iets toe, kwam uit bij de win-win situatie en bij de vrede die echter niet op zichzelf staat, maar het resultaat is van een gezamenlijke inspanning van de burgers en de wolf.

Conclusie: Franciscus wakkerde geen tegenstellingen aan, of verplaatste de donkere dimensie waarin haat wordt gestookt. Hij vertrouwde op de menselijke eigenschap van goedheid, dialoog en wederzijds vertrouwen. Hij was niet naïef. Hij wist dat we in de 'regio dissimilitudinis', in de wereld van ongelijkheid leven (*Fioretti*, c. 37). Maar hij heeft zich niet neergelegd bij deze decadente situatie. Hij voelde dat achter de bitterheid, binnen elk schepsel een verwaarloosde goedheid bestaat die gered moet worden. En zo handelde hij.

De dag zal komen waarop mensen de intelligentie vanuit hart en geest zullen aannemen; de biologische basis die het intellectuele verstand (dat verdeelt en ontleedt) aanvult, werd al geïdentificeerd door moderne neurologen. Daarna zullen we het koninkrijk van vrede en harmonie ingewijd hebben. De wolf zal wolf blijven, maar zal niemand meer bedreigen.¹⁶

De wijze pedagogie van Franciscus bestond eruit het menselijke vermogen tot goedheid, dialoog en wederzijds vertrouwen te ontdekken, niet de overwinning van een van de partijen, maar het voordeel voor beide.

¹⁶ Boff, Leonardo (28/09/2015) 'Otra forma de resolver los conflictos' (Een andere manier van conflicten oplossen). *Servicios Koinonia*

6. Vanuit innerlijke vrede gaat men verder naar een cultuur van vrede.

Vanuit een cultuur van vrede wordt de innerlijke vrede geschapen. Enkele conclusies.

Zullen we beginnen met ons af te vragen wat een cultuur van vrede is? Tja, we verstaan onder cultuur van vrede een geheel van waarden, houdingen en gedragingen die het respect voor het leven, de mensheid en zijn waardigheid weergeven. Deze waarden stellen de rechten van de mens op de eerste plaats, het verwerpen van geweld in alle vormen, het bevorderen en in praktijk brengen van geweldloosheid door middel van onderwijs, dialoog en solidaire samenwerking.

De vredescultuur uit zich in steun aan de principes van vrijheid, gerechtigheid, gelijkheid, solidariteit en respect, en even zo in het begrip tussen volkeren, gemeenschappen en personen. Eveneens de inspanningen voor de bescherming van het milieu voor de huidige en toekomstige generaties; het respect en de bevordering van de gelijkheid van rechten en mogelijkheden voor mannen en vrouwen; het respect en de bevordering van het recht voor iedereen op vrijheid van meningsuiting en het meest belangrijke, op eerlijke informatie.

Het opbouwen van een cultuur van vrede is een langzaam proces dat een wijziging van individuele en collectieve mentaliteit vooronderstelt. Bij deze wijziging van mentaliteit speelt het onderwijs een belangrijke rol en wel bij de groei van het waardenbesef bij kinderen, om een positieve wending in het sociale denken toe te laten. De wijzigingen in ontwikkeling, hoewel langzaam, hebben een onomkeerbaar karakter en op die manier helpt het onderwijs bij het ontwikkelen van een nieuwe manier van denken. Maar het formele onderwijs is niet voldoende om deze wijzigingen te consolideren. De samenleving moet deze ook steunen en deelnemen aan alle educatieve projecten en programma's vanuit de verschillende gezichtspunten en vanuit de educatieve voorzieningen.

Wat kan ieder van ons doen bij de opbouw van een vredescultuur, als leden

van de CDSF Tochtgenotenbeweging? En wat zouden we moeten doen als Tochtgenoten? Dat wil zeggen we moeten ontdekken hoe op de weg van de vrede te komen. Daarom stellen we voor:

1. Voor onszelf duidelijk maken en uit te dragen dat oorlog GEEN weg naar vrede is. 'Tegenwoordig heeft de mens voldoende beschaving en ervaring om het idee te verwerpen dat vrede bereikt moet worden door oorlogen. De vrede kan en moet een bewust doel zijn van intelligentie en menselijke solidariteit.¹⁷
2. Voorzichtig zijn met berichten afkomstig van de massa communicatiemiddelen. Soms leiden zij ons met hun boodschappen af van de weg naar vrede. Eduardo Galeano zegt hierover: <<oorlogen beroepen zich altijd op nobele motieven, doden uit naam van de vrede, uit naam van God, van de beschaving, de vooruitgang, van de democratie. En alsof zoveel leugens nog niet genoeg zijn, zijn daar de machtige media die klaar staan om imaginaire vijanden te verzinnen om de omwenteling van de wereld te rechtvaardigen naar een groot gekkenhuis en een enorm slachthuis>>. zie voetnoot 4.
3. De actie van vrouwen die werken aan vrede, zichtbaar maken, waarderen en naar voren halen. Zij zijn aanwezig in onze samenlevingen en wijzen ons de weg met hun leven en hun strijd. Chema Caballero, journalist voor Afrika, zegt hierover: << het activisme van deze vrouwen was doorslaggevend om een einde te maken aan het langlopende Liberiaanse conflict en Laymah Gbowee werd voor haar leiderschap en moed geëerd met de Nobelprijs voor de Vrede in 2011>> zie voetnoot 7.
4. Werken aan de opheffing van ongelijkheid en onrecht is een goede weg naar vrede. Ongelijkheid is een zeer groot onrecht en daarom een bron van conflicten. Extreme ongelijkheid is niet onvermijdelijk, niet iets dat door de natuur voortgebracht is en het kan en moet daarom zo spoedig

¹⁷ Yepe, Manuel (25/02/2015). "La paz como objetivo de la inteligencia".(Vrede als zaak van intelligentie) *Blog de Manuel Yepe – Opiniones desde Cuba*. Disponible en: <https://manuelyepe.wordpress.com/2015/02/25/la-paz-como-objetivo-de-la-inteligencia/>

mogelijk teruggedrongen worden zodat vrede mogelijk wordt.

5. De innerlijke vrede koesteren door een positieve houding te blijven houden naar onszelf en anderen, steeds de goede kant van de dingen te zien, waarderen wat anderen voor ons doen, dankbaarheid tonen voor dat wat ons een goed gevoel geeft en het leven met moed en vertrouwen tegemoet zien, met respect voor onszelf en andere mensen.
6. Intermenselijke relaties bevorderen en individualisme vermijden. De weg naar vrede zal een gezamenlijk weg moeten zijn of anders niet bestaan. De weg naar vrede is een gemengd proces van individuele en maatschappelijke bewustwording. Met het onderhouden van het individuele bewustzijn moeten er tegelijkertijd aanpassingen in maatschappelijke, economische, politieke en culturele structuren uitgevoerd worden om verder te gaan met de opbouw van de vredescultuur.
7. Aan de kaak stellen wanneer religies als dekmantel gebruikt worden om geweld te rechtvaardigen zoals we dat hebben kunnen zien bij de aanslagen in Parijs in 2015 en nog recenter bij de aanslag in Ougadugú (Burkina Faso) en het bevorderen van de interreligieuze dialoog. We kunnen ons niet laten meeslepen door de onderlinge haat tussen godsdiensten.
8. Het bevorderen van de dialoog voor het oplossen van een conflict, is een goede weg naar vrede. Dat wil zeggen, zoeken naar het goede van de twee partijen die tegenover elkaar staan. Het is niet nodig dat er overwinnaars of overwonnenen zijn. Leonardo Boff zegt: << Het is een feit dat de bereikte vrede niet de overwinning was van een van de partijen maar de overwinning van beide kanten en partijen. Een ieder heeft toegegeven, het win-win principe was duidelijk en de vrede kwam tevoorschijn, die niet op zich zelf staat maar de vrucht is van een gezamenlijke constructie tussen de burgers en de wolf>> zie voetnoot 16).
9. Opvoeding verbeteren als een van de fundamentele wegen om te bouwen aan een vredescultuur. Een sleutelrol in het promoten van een vredescultuur hebben ouders, onderwijzers, politici, journalisten, religieuze bewegingen en groeperingen, intellectuelen, zij die wetenschap

pelijke, filosofische, creatieve en artistieke activiteiten uitvoeren, personeel in de gezondheidszorg en humanitaire organisaties, maatschappelijk werkers, zij die leidinggevende functies uitoefenen op verschillende niveaus zoals in NGO's (non gouvernementele organisaties).

10. Niet onverschillig blijven t.o.v. het drama van emigranten en vluchtelingen. In een wereld waarin gewapende conflicten miljoenen vluchtelingen veroorzaken; hoe kunnen wij mensen benaderen voor wie er geen vrede is? Hoe kunnen wij in het bijzonder aandacht besteden aan migranten en vluchtelingen? Hoe kunnen we onrechtvaardige situaties onderscheiden en bescherming bieden aan de meest kwetsbare mensen?

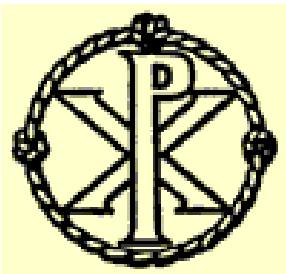
Tot slot eindigen we met een wijze 'parel' van Pepe Mujica¹⁸ die ons uitnodigt via andere wegen te strijden...die van de vrede:

[...] gelet op de cultuur van oorlog op dit moment van onze beschaving, vind ik dat de mens, zolang hij oorlog nodig heeft, nog steeds in de prehistorie leeft en dat de technologische explosie van deze tijd het middel 'oorlog' verandert in een meedogenloze veroordeling van de meest zwakken die direct of indirect de hoogste tol betalen.

We moeten beginnen met de oorlog als middel uit ons bewustzijn te graven, wat niet wil zeggen dat we als schapen of kwezels zouden moeten worden. [...] We moeten via andere wegen strijden en natuurlijk bestaan die...en komen die tevoorschijn!

Pedro Sanz, CDSF Spanje, Valladolid, 6 februari 2016

¹⁸ (Pepe Mujica, ex-president van Uruguay, in een interview met Randy Alonso Falcón, 30/01/2016)* Interview door Randy Alonso Falcón met Pepe Mujica (30/01/2016): Pepe Mujica: 'De enigen die overwonnen zijn, zijn zij die hun armen laten zakken, die de strijd opgeven' Cuba Debate. La izquierda en América Latina (Cuba debat. Links in Latijns Amerika). Beschikbaar op: <<http://www.cubadebate.cu/especiales/2016/01/30/pepe-mujica-los-unicos-derrotados-son-los-que-bajan-los-brazos-los-que-dejan-de-luchar-video-y-fotos/#.VrSyFxjhAy4>>

CDSF

Compagnons de Saint François

www.cdsf.org

De Tochtgenoten van Sint Frans vormen een beweging van mensen die zich in willen zetten voor vrede, gerechtigheid en behoud van de schepping.

Binnen de veranderende context van de tijd laten zij zich leiden en inspireren door het evangelie en het leven van Franciscus.

Tochtgenoten van Sint Frans

Secretariaat:

Hillevliet 26

3074 KA Rotterdam

matpenningdevries@kpnplanet.nl

